

Ryssland som geoeconomisk aktör

Freja Nyström & Thea Löfgren Gameraov

I korthet

- Rysslands främsta geoeconomiska strategi är skapandet och upprätthållandet av ekonomiska beroenden, särskilt genom handelsavtal om olja och gas. Postsovjetiska länder har varit och är fortsatt betydande arenor för sådana beroenden. Naturresurser, kärnkraftskompetens och geografi ger fortsatt geoeconomisk styrka. Det samma gäller landets handelsavtal och statens starka makt över ryska företag.
- De kraftigt minskade handelsrelationerna med Europa och flera postsovjetiska länder sedan den fullskaliga invasionen av Ukraina 2022 har lett till att Ryssland har vänt sig österut, främst till Kina och Indien. Det innebär ett växande beroende av Kina som har lett till en maktobalans till Kinas fördel. Därtill brottas Ryssland med betydande inhemska ekonomiska problem och konkurrens vad gäller export och inflytande i flera regioner.
- Självbilden från ett förflutet imperium, misslyckanden under sovjettiden och rikedomarna från oljeboomen har bidragit till att forma det geoeconomiska tänkandet i Ryssland. Samtida yttringar om en multipolär värld och omorienteringen österut härstammar från Rysslands ansträngningar att bibehålla geoeconomisk makt trots ekonomiska sanktioner.

Freja Nyström

Freja Nyström är tidigare praktikant på Centrum för Östeuropastudier (SCEEUS) vid Utrikespolitiska institutet.

Thea Löfgren Gamerov

Thea Löfgren Gamerov är tidigare praktikant på Centrum för Östeuropastudier (SCEEUS) vid Utrikespolitiska institutet.

Långsiktig isolering och råvaruberoende försvagar Rysslands geoekonomiska makt

De allmänna geoekonomiska utsikterna för Ryssland är långsiktigt dystra. Den ryska ekonomin är alltmer isolerad på grund av västvärldens sanktioner och de ryska geopolitiska styrkorna urvattnas samtidigt som sårbarheterna växer. Rysslands geopolitiska inflytande minskar därmed över lag, både i relation till fiender och partners, och i regioner som är geoekonomiskt viktiga för Ryssland.

Detta förvärras ytterligare av dagens försvagade globalisering och allt fler handelshinder. Den ryska ekonomin har sedan länge byggt upp ett starkt beroende av såväl export till som import från omvärlden – och en central roll som transitland mellan öst och väst. En mer protektionistisk värld innebär att Ryssland isoleras från marknader och ekonomier från alla håll. Sedan den fullskaliga invasionen av Ukraina är Ryssland också det land i världen med överlägset flest sanktioner riktade mot sig. Denna isolering har redan fått stor negativ effekt på Rysslands ekonomi och geoekonomiska utsikter, och kommer långsiktigt få ännu större konsekvenser. Ryssland har få kvarvarande viktiga handelspartners.

Det kanske viktigaste exemplet på Rysslands isolering är förlusten av landets viktigaste exportmarknad för fossila bränslen – Europa. På grund av sanktionerna har Ryssland tvingats satsa mer på att stärka de ekonomiska relationerna till stora bränsleimportörer i Asien som Indien och Kina. Ryssland säljer sedan några år tillbaka

en hel del gas och olja till dessa i stället, men inte lika mycket som man sålde till Europa. Det sker dessutom till mycket lägre priser och på villkor som ofta missgynnar Ryssland.

Rysslands ekonomiska modell bygger i mångt och mycket på export av råvaror, främst fossila bränslen med olja i spetsen. Allt eftersom världen går mot förnybar energi och grön omställning blir denna modell mindre och mindre hållbar. Rysslands utvinning av gas och olja bygger dessutom på teknologiskt samarbete och importerad teknologi – främst med och från väst – och sanktionerna har därmed kraftigt drabbat Rysslands kapacitet vad gäller fossila bränslen.

En av de numera allvarligaste aspekterna av Rysslands geoekonomiska utsikter är att isoleringen också har skapat ett starkt och brett ekonomiskt beroende av Kina, inom handel, valutaanvändning, teknologi-import, och transit. Handelsutbytet med Kina står för runt en tredjedel av Rysslands totala utrikeshandel, och endast ett fåtal, isolerade länder är mer beroende av Kina, som till exempel Nordkorea och Mongoliet. Detta skapar en maktobalans där Kina har stora möjligheter att påverka Rysslands ekonomi, politik och långsiktiga geoekonomiska möjligheter.

En annan viktig faktor som påverkar Rysslands geoekonomiska utsikter är den pågående långsiktiga omställningen till en krigsekonomi, där försvarsindustrin och krigsrelaterade sektorer växer sig större samtidigt som allt fler civila sektorer krymper och krisar. Även om krigsekonomin möjliggör kriget mot Ukraina och potentiell framtida aggressiv utrikespolitik så innebär den också

geoekonomiska sårbarheter. Vinster från råvaruexporten minskar på grund av pressade priser, och investeringarna som underhåller den ryska militära kapaciteten leder varken till långsiktiga tillgångar eller stärkt geoekonomisk kapacitet inom innovation, modernisering, industri, eller teknologi.¹ I stället riktas mindre pengar till utbildning, infrastruktur och framtida förmågor. Sammantaget innebär Rysslands ansträngda inhemska ekonomi försämrade förutsättningar att använda ekonomiska verktyg för att utöva makt.

Synen på den självutnämnda intressesfären driver Rysslands geoekonomiska strategi regionalt och globalt

Den kanske tydligaste geoekonomiska målbilden och viktigaste strategin som Ryssland har är i den regionala kontexten gentemot det som Moskva anser vara sin "intressesfär". Detta är postsovjettiska länder i Rysslands närområde vars politiska inriktningar Moskva anser sig ha särskild rätt till inflytande över, av imperialistiskt präglade historiska och ideologiska skäl. Detta gäller i första hand Centralasien (Kazakstan, Kirgizistan, Uzbekistan, Tadzjikistan och Turkmenistan), Södra Kaukasien (Georgien, Armenien och Azerbajdzjan), samt Belarus, Moldavien och Ukraina. Helst vill man att denna intressesfär också ska inkludera andra länder i Central- och Östeuropa samt västra Balkan.

Den geoekonomiska målbilden gentemot dessa regioner och länder handlar om att

skapa, bibehålla och stärka Rysslands inflytande, främst genom att stärka ländernas ekonomiska beroende av Ryssland. De viktigaste komponenterna i beroendet är import av rysk energi (främst gas), export av egna varor till den ryska marknaden (ofta jordbruksprodukter), remitteringar hemåt från ländernas diasporor i Ryssland, samt ryskt ägande och ryska investeringar i centrala industrier och infrastrukturer som transport, järnväg, elnät, kärnkraft, finans, gruvdrift, råvaruutvinning, med mera. Dessa geoekonomiska instrument kombineras ofta med militära, politiska, hybrida och sociokulturella verktyg för att möjliggöra och upprätthålla ryskt inflytande. Rysslands geoekonomiska vision och strategi bortom närområdet, i en mer global kontext, handlar även den oftast om att bygga upp beroende av rysk export av fossila bränslen, främst olja, samt andra råvaror. Från 00-talet och fram till sanktionerna byggde många europeiska länder upp ett beroende av rysk gas och olja. I dag har Europa i hög utsträckning gjort sig av med detta, och i stället är det främst Kina, Indien och Turkiet som importerar ryska fossila bränslen. Dessa har dock inte byggt upp ett beroende jämförbart med det vissa postsovjettiska grannländer till Ryssland har, eller det många europeiska länder hade.

Ett annat viktigt ryskt utrikespolitiskt instrument, som haft en tydlig roll i den geoekonomiska strategin men nu förlorat mycket av sin relevans, är den ryska exporten av vapen. Historiskt har Ryssland varit den näst största globala exportören av vapen efter USA. Man har under många decennier

¹ Prokopenko, A. (2025, October 20). *Cracks in Russia's war economy*. Foreign Affairs.

<https://www.foreignaffairs.com/russia/cracks-russias-war-economy>

dominerat särskilt den billigare halvan av den globala marknaden för militär utrustning. Utan att behöva konkurrera med dyr högteknologisk västerländsk export kunde Ryssland exportera vapensystem till många olika länder i Östeuropa, Asien, Afrika och Sydamerika. Detta har inneburit ökat ryskt inflytande och förbättrade relationer. På grund av kriget mot Ukraina har dock den ryska vapenexporten kraftigt minskat, vilket lett till minskad rysk makt i förhållande till länder som Kina, Indien, Armenien och andra.

Resurser, geografi och fördelaktiga strukturer ger Ryssland makt

Rysslands största geoekonomiska styrkor är omfattande naturresurser, kärnkraftskompetens och en unik geografisk position. Andra styrkor är ingångna handelsavtal och den rådande statskapitalismen. Landet tillämpar olika metoder att använda dessa styrkor för att uppnå strategiska mål.

Omfattande naturresurser

Rysslands massiva yta rymmer en stor mängd naturresurser, vilket kanske är Rysslands viktigaste geoekonomiska verktyg. Utvinning och export av olja, naturgas och kol är på många sätt grundbulten i den ryska ekonomin – energiexporten utgör mellan en fjärdedel och en tredjedel av de statliga

intäkterna. Denna export har dock minskat under de senaste åren till följd av EU:s försök att fasa ut import från Ryssland. För att kompensera denna förlust har Ryssland i stället ökat sina exporten av naturgas och olja österut till länder som Kina och Indien.² År 2023 var Kina, Indien, Turkiet, Kazakstan och Hong Kong de fem största exportdestinationerna för Ryssland.³

Utöver fossila bränslen besitter Ryssland en av de största gulddepåerna i världen. Förra året var det endast Kina som överträffade Ryssland i guldproduktion.⁴ Utvinning och handel av guld har spelat en viktig roll för Rysslands krigsstrategi och under kriget mot Ukraina har Ryssland kraftigt begränsat insynen av dess guldsektor.⁵ Den exakta mängden guld Ryssland innehar är därmed okänd. Guld används därtill som en strategisk resurs för att stötta upp den inhemska ekonomin, i främjandet av relationerna med Centralasien samt i Rysslands strategi gentemot Afrika, där man försöker bli en central del i produktionskedjan.

Teknisk know-how: kärnkraft

Kärnkraft spelar en central geoekonomisk roll för Ryssland, som under lång tid byggt upp en stark kärnkraftsindustri och utvecklat tekniska spetskompetenser. Detta har länge använts strategiskt gentemot andra länder. Landet är världens största producent av kärnenergi, vilket används både för egen

² U.S. Energy Information Administration. (2025, September 3). *Russia's natural gas and coal exports have been decreasing and shifting toward Asia*. <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=66044>

³ OEC. (2025). *Russia trade profile*. <https://oec.world/en/profile/country/rus>

⁴ World Gold Council. (2025, June 12). *Global mine production*. <https://www.gold.org/goldhub/data/gold-production-by-country>

⁵ Kennedy, J., Grossfeld, E., Wolford, Z. & Kenchington, T. (2024, September 9). *Gold Rush: How Russia is using gold in wartime*. RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA3230-1.html

elförsörjning och export.⁶ Rysslands statliga kärnkraftsbolag Rosatom har tillhandahållit Egypten, Kina, Uzbekistan, Bangladesh och Turkiet med kärnreaktorer.⁷

Exporten av kärnkraft är också en anpassning till den förändrade energi-efterfrågan. Det är ett uttalat mål för Ryssland att bli den ledande leverantören på världsmarknaden. Genom attraktiva priser erbjuds andra länder smidiga lösningar där Rosatom står för hela försörjningskedjan. Givet långsiktigheten på investeringen i en kärnkraftreaktor, vars underhåll planeras i cykler om 60 år, ger detta Ryssland stabila intäkter och långsiktigt inflytande med geopolitisk bäring.

Unik geografisk position

Rysslands geografiska position, i mitten av den eurasiska kontinenten och öst-västliga handelsvägar, är en annan viktig geoekonomisk styrka. Positionen mellan Europa och länder som Kina, Japan och Sydkorea har länge gett Ryssland en viktig roll som transitland, vilket både skapar intäkter och inflytande. På grund av sanktionerna och isoleringen har denna styrka dock i mångt och mycket gått förlorad, då handeln mellan Europa och Asien nu kringgår Ryssland genom olika handelsvägar längre söderut. En viktig fråga för Ryssland framöver blir om denna position kan återställas genom en framtida normalisering av relationerna med västvärlden och Europa. En annan huruvida Ryssland kan få in en fot i de framväxande

öst-västliga handelsvägarna på land – den så kallade ”Middle Corridor” – genom inflytande i Sydkaukasien och Centralasien.

Rysslands geografi och storlek innebär dessutom unik kontroll över stora delar av Arktis, som är rikt på mineraler och naturresurser. Samtidigt är det ryska Arktis svårtillgängligt och underfinansierat. Moskva söker i dagsläget investeringar från, och samarbete med, andra länder för att kunna etablera en handelspassage genom den Norra passagen som sträcker sig genom de ryskkontrollerade delarna av Arktis. Denna maritima handelsväg är långt kortare än befintliga rutten, och skulle stärka Rysslands ekonomiska makt och roll som transitland. Därtill skulle den främja rysk export av flytande naturgas. För att använda rutten krävs dock högkvalitativa, moderna fartyg med förmågan att bryta is vilket utgör problem för Ryssland då sanktioner begränsat Rysslands möjligheter att införskaffa och uppgradera sina fartyg.⁸

Handelsavtal

Ytterligare en geoekonomisk styrka är det Rysslandsstyrda ekonomiska och politiska samarbetet *Eurasiska ekonomiska unionen* (EAEU), där de fyra postsovjetiska länderna Armenien, Kazakstan, Belarus och Kirgizistan ingår. Genom denna tullunion får Ryssland och de andra medlemsländerna förmånligare priser på import och export, vilket främjar handeln dem emellan.

⁶ International Atomic Energy Agency. (2025). *Russia country profile*. <https://cnpp.iaea.org/public/countries/RU/profile/preview>

⁷ Schepers, N. (2019, February). *Russia's nuclear energy exports: Status, prospects and implications*.

SIPRI. https://www.sipri.org/sites/default/files/2019-02/eunpdc_no_61_final.pdf

⁸ Goble, P. (2024, July 25). *Russia facing loss of icebreaker dominance in Arctic*. Jamestown Foundation, *Eurasia Daily Monitor*, 21(113). <https://jamestown.org/russia-facing-loss-of-icebreaker-dominance-in-arctic/>

Samtidigt innebär Rysslands storlek och kontroll över samarbetet att man kan använda unionen som ett geopolitiskt och geoekonomiskt verktyg genom utpressning, hot och bestraffning av de övriga medlemmarna, som ofta är beroende av handeln med Ryssland. Genom godtyckliga, temporära begränsningar av sin import av exempelvis jordbruksprodukter kan Moskva göra det mycket kostsamt för de övriga medlemmarna att misshaga sin stora granne i norr – något som Armenien fått uppleva många gånger den senaste tiden som bestraffning för dess pro-europeiska kurs.

Statskapitalism

Den ryska staten har stark kontroll över stora ryska företag och utformar policy för att tränga ut potentiell privat konkurrens. Olje- och gasbolagen Rosneft och Gazprom är två exempel på vad som kallas "national champions", företag som på sidan av traditionell vinstmaximering i hög grad strävar efter att uppnå landets utrikespolitiska mål.⁹ Den ryska statskapitalismen möjliggör alltså för staten att bestämma hur ryska företag ska agera på den globala marknaden, vilket innebär en tydlig geoekonomisk fördel och skiljer sig fundamentalt från hur EU och dess medlemsstater behöver förhålla sig till stora europeiska företag.

⁹ Åslund, A. & Fisher, S. (2020, June 5). *New challenges and dwindling returns for Russia's national champions Gazprom and Rosneft*. Atlantic Council. <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/new-challenges-and-dwindling-returns-for-russias-national-champions-gazprom-and-rosneft/>

Begränsat handlingsutrymme – en följd av försummade handelsrelationer, ökat beroende av Kina och ansträngd inhemsk krigsekonomi

Ryssland står idag inför stora geoekonomiska utmaningar på grund av de många sårbarheterna i sin ekonomiska modell och utveckling, sin geopolitiska position gentemot partners och fiender samt de stora negativa ekonomiska följderna av den fullskaliga invasionen av Ukraina.

Sanktioner

Till följd av kriget mot Ukraina har västvärlden och dess partners i övriga världen infört sanktioner mot företag och individer med kopplingar till den ryska staten. EU:s sanktioner har bland annat riktat sig mot oljeindustrin, där 90% av EU:s oljeimport från Ryssland har förbjudits. Detta innebär stora problem för ryska exportintäkter.¹⁰ Ryssland kan däremot fortfarande exportera olja till länder utanför EU via sjövägen, men för att ändå begränsa ryska exportintäkter har ett pristak införts per oljefat.

Andra sanktioner handlar om exportrestriktioner som syftar till att hämma Rysslands tillgång till avancerad teknologi, eftersom sådan är viktig för den ryska försvarsindustrin och därmed Rysslands krigsansträngningar. Detta får negativ påverkan på den ryska innovationskraften och den inhemska produktionen av exempelvis vapensystem. Trots Rysslands

¹⁰ European Commission. (2025, October 24). *Sanctions on energy*. https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine/sanctions-energy_en

ansträngningar för att kringgå sanktionerna står det klart att sanktioner mot oljeindustrin har begränsat inkomsterna från landets främsta intäktskälla, samtidigt som importrestriktioner har försvårat landets teknologiska utveckling.

Mindre inflytande i närområdet

Kriget mot Ukraina har inneburit att Rysslands relationer har förändrats. Förutom att handelsrelationerna med EU har lagts på is i många sektorer, har även andra länder som tidigare haft nära relationer med Ryssland börjat söka efter nya handelspartners. Det gäller för majoriteten av de länder som tidigare ingick i Sovjetunionen. Detta innebär att Rysslands inflytande i sina närområden minskar, ett inflytande som landet har ansträngt sig hårt för att bibehålla sedan Sovjetunionens kollaps i början av 1990-talet. Ur ett geoekonomiskt perspektiv innebär ländernas minskade beroende av Ryssland att de ryska arenorna för geoekonomiskt agerande och geopolitiskt inflytande blir färre.

Nya förbindelser – nya problem

En följd av de försämrade handelsrelationerna med europeiska och andra länder är att Ryssland har behövt utöka andra, och söka nya, handelsrelationer för att säkra exportintäkter och import av nödvändiga varor. Den viktigaste partnern är Kina, som till viss del har fyllt tomrummet efter EU genom att öka både sin import av ryska fossila bränslen, och sin export av varor till Ryssland – inte minst teknologi och elektronik som är avgörande för

försvarsindustrin. Mellan december 2022 och juni 2025 stod Kina som mottagare för 47% av rysk råoljeexport och 44% av rysk kolexport.¹¹ Även Indien har kraftigt ökat sin import av ryska fossila bränslen sedan invasionen av Ukraina – mellan december 2022 och juni 2025 stod landet som mottagare för 38% av rysk råoljeexport och 19% av rysk kolexport.¹² I övrigt har Ryssland formellt sett ökat sin handel med länder i Centralasien för att kringgå sanktioner, men även relationerna till de centralasiatiska länderna har på det stora hela försämrats och lett till att flera av de länderna vänder sig mot andra partners.

De förbättrade relationerna med andra partners innebär dock nya problem och sårbarheter för Ryssland. Vad gäller energiexporten och de nya handelsavtalen med Kina och Indien får Ryssland en betydligt sämre deal än tidigare, vilket påverkar exportintäkterna negativt. Dessutom har landet nu skapat sig ett allt större beroende av Kina där handelsrelationerna utformas till Kinas fördel, som därigenom får allt större inflytande i Rysslands ekonomi och politik. Utöver utmaningen detta innebär för den bilaterala relationen lär det leda till allt fler kinesiska krav och ryska eftergifter – till exempel kring kinesisk tillgång till billig olja och gas, ryska marknader, ryska spetsteknologier och ryska Arktis. Kina har hittills visat sig fullt villigt att nyttja Rysslands svaghet för sin egen vinning.

¹¹ Katinas, P., Wickenden, L. & Raghunandan, V. (2025, July 11). *June 2025 – Monthly analysis of Russian fossil fuel exports and sanctions*. Centre for Research on Energy and Clean Air.

<https://energyandcleanair.org/june-2025-monthly-analysis-of-russian-fossil-fuel-exports-and-sanctions/>

¹² Ibid.

Inhemska ekonomiska problem med geoeconomisk bäring.

Rysslands geoeconomiska sårbarheter i relationen till andra länder förstärks ytterligare av att landets statsfinanser är svaga, med hög inflation, brist på arbetskraft och krisande civila sektorer i ekonomin. Många av de inhemska problemen kan härledas till kriget. Underskottet i statskassan växer till följd av ökade militära utgifter och minskade exportintäkter, och kan inte fyllas på genom lån på den internationella marknaden på grund av sanktionerna. Utländska direktinvesteringar, vilka är viktiga för landets tillväxt och internationella konkurrenskraft, har kraftigt minskat. Under 2024 var flödet av utländska direktinvesteringar 91% lägre än året innan invasionen, vilket är den lägsta nivån sedan 2001.¹³ Den totala volymen av utländska direktinvesteringar för 2024 var 57% lägre än volymen 2021.

För att stimulera ekonomin trots krig och sanktioner, samt finansiera investeringarna i försvarssektorn, har Ryssland använt pengar ur den nationella välfärdsfonden. Det har fått önskad effekt, men innebär nu att fondens resurser har börjat sina.¹⁴

För att undvika att den helt tar slut har ryska staten beslutat att höja skatter och momsatsar för dess medborgare, vilket lär sätta ytterligare tryck på den redan ansträngda ekonomin hos företag och konsumenter.¹⁵

Den civila delen av ekonomin möter stora utmaningar. Generellt sett har den svårt att konkurrera med de höga lönerna och statliga injiceringarna i den militära sektorn. Med bristande intäkter, investeringar och arbetskraft rapporteras allt fler civila sektorer genomgå kriser, inklusive lantbruk,¹⁶ transport, järnväg, gruvarbete, och turistnäring.¹⁷ Den bristande arbetskraften är i sin tur en del av en större långsiktig demografisk kris med lågt barnafödande och hög dödlighet, vilket förvärrats ytterligare med de många stupade i kriget. Det är en utmaning som inte löser sig så fort kriget tar slut.

Statlig repression och kriget i Ukraina har också lett till en så kallad *brain drain*, vilket innebär att unga och välutbildade människor som annars skulle ha bidragit till landets ekonomi lämnar landet.¹⁸ Nya lagar som

¹³ UNCTAD. (2025). *World Investment Report factsheet: Russia*. https://unctad.org/system/files/non-official-document/wir_fs_ru_en.pdf

¹⁴ Sor, J. (2025, May 12). *Russia is on pace to run out of financial reserves by this fall, which would cripple war efforts, economist says*. Business Insider. <https://www.businessinsider.com/russia-economy-wealth-fund-reserves-ukraine-war-moscow-inflation-stagflation-2025-1>

¹⁵ Nylund, M. (2025, November 10). *Experter slår håll på myterna om Rysslands ekonomi: Varken oövervinnerlig eller på väg att kollapsa*. Yle. <https://yle.fi/a/7-10087565>

¹⁶ The Moscow Times. (2025, October 8). *Russia's farm sector losing 150K workers a year, agriculture minister warns*. <https://www.themoscowtimes.com/2025/10/08/russia-as-farm-sector-losing-150k-workers-a-year-agriculture-minister-warns-a90759>

¹⁷ Lyrchikova, A. & Stolyarov, G. (2025, October 9). *Russia's industrial titans furlough workers as war economy stalls*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/russias-industrial-titans-furlough-workers-its-war-economy-stalls-2025-10-09/>

¹⁸ Portes, R. (2024, September 2). *Brain drain destroying Russia's future*. London Business School.

inskränker migrantarbetares rättigheter i Ryssland innebär ytterligare ansträngningar för den ryska arbetskraften, eftersom allt fler migrantarbetare tvingas lämna landet.¹⁹ Det här är även ett viktigt korn i de försämrade relationerna till de centralasiatiska länderna, vars medborgare ofta söker sig till Ryssland för att arbeta.

Från 90-talets turbulens till energivapen och sanktionstänkande: hur Putin-regimen använt historiska skeenden för att legitimera statskapitalismen

Det geoekonomiska medvetandet i Ryssland har präglats till stor del av historiska lärdomar, men också av landets geografi. Generellt sett har majoriteten av landets befolkning bott i dess västra delar, samtidigt som naturresurserna har funnits i öst och norr. Detta har skapat ett stort behov av infrastruktur i öst-västlig riktning inom landet, inte minst järnväg, vilket sedermera möjliggjort Rysslands roll som transitland i handeln mellan öst och väst. Landets kalla, nordliga läge med hamnar som fryser igen under vinterhalvåret har också ökat betydelsen av tillgång till varmvattenhamnar, inte minst i Svarta havet.

Det enorma territoriet, som i stort saknar naturliga gränser mot grannar och andra riken, har genom århundraden skapat ett geopolitiskt och geoekonomiskt tänkande

<https://www.london.edu/news/brain-drain-destroying-russian-future>

¹⁹ Ibragimova, G. (2025, October 2). *Moscow's xenophobic migration policy is impacting relations with Central Asia*. Carnegie Endowment for

som gått ut på att aggressivt skapa skyddande "buffertzoner" av mindre grannar som man kan dominera och kontrollera. Det geoekonomiska tänkandet har också påverkats av vilka lärdomar man har dragit från det "vilda 90-talet", 2000-talets oljeboom och de nya förutsättningar som landet agerar under sedan Krimannekteringen 2014.

Det "vilda 90-talet"

Tiden efter Sovjets fall var en omtumlande inledande period i Rysslands moderna historia, med viktiga politiska och ekonomiska skeenden som format såväl Kremls, eliternas och vanliga människors tänkande, och fått viktiga följd effekter som syns än idag. En av de viktigaste processerna var den omfattande och kaosartade privatiseringen som skedde i början och mitten av decenniet, då genomgående ekonomiska reformer under Rysslands förste president Boris Jeltsin liberaliserade marknaden och ekonomin. Stora statliga tillgångar inom särskilt de industriella, finansiella och energirelaterade sektorerna hamnade i händerna hos en relativt liten grupp av oligarker, som berikade sig på statens, befolkningens och ekonomin som helhets bekostnad.

Den hastiga, kaotiska och korrupta privatiseringen bidrog i sin tur till social och politisk instabilitet, en kraftig ekonomisk försvagning av Ryssland, och en allmän skepsis till såväl marknadsekonomi och demokrati som hållit i sig ända tills idag. Den

International Peace.

<https://carnegieendowment.org/russia- Eurasia/politika/2025/10/russia-migrantophobia-rise?lang=en>

efterföljande Putin-regimen drog viktiga lärdomar om de negativa konsekvenserna för landet som geopolitisk och geoekonomisk aktör av en alltför stark ekonomisk elit, en alltför utarmad och svag stat utan kontroll över strategiska tillgångar och sektorer och alltför långtgående liberaliseringar. Putins geoekonomiska utrikespolitik – med sina centrala komponenter av militär aggression, energi-utpressning, och stark vapenexport – har krävt stark statlig kontroll över många delar av ekonomin. Under Putins styre har man därför gått i motsatt riktning jämfört med 90-talet, med ett allt hårdare grepp om oligarkerna och framför allt stora åternationaliseringar av tidigare privatiserade tillgångar och företag i strategiska sektorer som olja, naturtillgångar, gruvsdrift, flyg, industri, finans och fordon. Dessa processer har därtill kraftigt snabbats på under kriget mot Ukraina med regimen upplevda behov av än starkare ekonomisk kontroll både för den inhemska stabiliteten och för krigsansträngningarna och andra relaterade utrikespolitiska mål.

Oljeboomen under 00-talet

Den negativa ekonomiska utvecklingen under 90-talet vände med den kraftiga oljeboomen under 00-talet, som också sammanföll med Putins första decennium vid makten. Från år 2000 till 2008 mångdubblades oljepriset från runt 25 dollar till 140 dollar per fat, pådrivet av ökande global efterfrågan från växande ekonomier som Kina och andra. Ryssland var perfekt positionerat med stora oljeresurser, och landets BNP fördubblades under perioden med en årlig tillväxt på runt 6-8 %, fattigdomsnivåer störtade och löner och konsumtion sköt i höjden hos den framväxande medelklassen. Samtidigt tog

staten kraftig kontroll över energisektorn, och använde den för att centralisera den politiska makten: oligarken Mikhail Khodorkovsky fängslades och hans framgångsrika oljeföretag *Yukos* nedmonterades, samtidigt som statligt ägda företag som Rosneft och Gazprom blev de dominerande aktörerna.

Oljeintäkterna innebar inte bara förbättrade levnadsstandarder – och en förstärkning av Putins popularitet och legitimitet – utan också militär modernisering. Därtill kunde man börja spara de stora överflöds-vinsterna som reserver – delvis i utländska valutor – i en statlig stabilitetsfond från 2004 och framåt. Denna djupa kassakista har i sin tur senare spelat en viktig roll i hanteringen av externa chocker som finanskrisen 2008, och därtill varit avgörande för att finansiera kriget mot Ukraina.

Oljeboomen och -exporten gav också Ryssland sitt viktigaste geoekonomiska vapen, som regimen flitigt använt sen dess – energiberoendet, som under 00-talet och därefter blev en av Rysslands främsta utrikespolitiska verktyg. Regimen drog många viktiga lärdomar från denna period, inte minst att man med gas och olja som vapen på ett effektivt och enkelt sätt kan utöva signifikant påverkan på politiken, stabiliteten och utvecklingen i andra länder både i sitt närområde och längre bort – inte minst i Europa.

2014 och framåt – sanktioner och nya partners

Från 2014 och framåt har det geoekonomiska medvetandet i Ryssland formats av sanktioner. Från starten av Rysslands militära aggression mot Ukraina år 2014 och de

efterföljande sanktionerna, och särskilt sedan den fullskaliga invasionen 2022, har man dragit många lärdomar om vad sanktionerna innebär för Rysslands ekonomi, utrikespolitik och geopolitiska positionering och möjligheter. Inte minst handlar det om hur man hanterar och kringgår sanktionerna.

Med isoleringen från västvärlden har det geoekonomiska medvetandet därmed präglats av två viktiga idéer – diversifiering och självständighet. Den första går ut på att Ryssland behöver bygga upp och stärka ekonomiska relationer med andra länder än de i väst. Under den postsovjetiska tiden har Europa spelat en väldigt viktig roll i Rysslands utrikeshandel och geoekonomi, inte minst genom europeisk import av rysk gas och olja men också genom västerländskt kapital och teknologiska samarbeten som möjliggjort modernisering och utveckling. När landet sedan började prioritera att bygga upp relationer med andra har man satsat mycket på länder i Asien. Denna ”*pivot to the East*” har dels handlat om att bygga upp sin egen infrastruktur i landets östra delar, dels om att öka handeln med inte minst Kina. Den andra idén går ut på att bygga upp en slags stark ekonomisk självständighet och oberoende. Målet är en *autarki*, vilket syftar till ett ekonomiskt system där ett land uppfyller sina behov genom den egna produktionen snarare än genom internationell handel.

Båda dessa idéer handlar i grunden om att kunna motverka de negativa effekterna från västvärldens sanktioner, och att minska sitt beroende och därmed sårbarhet gentemot västvärlden. Problemet är att båda har misslyckats på många sätt. Handeln med Kina har ökat mycket, men ofta på Pekings villkor, och har inneburit att Ryssland istället för

västvärlden har blivit beroende av Kina. På samma sätt har *autarkin* inte lyckats genomföras i praktiken, eftersom Rysslands ekonomi, industrier och utveckling inte har lyckats ersätta det stora beroendet av västerländskt kapital, teknologi eller kunskap – varken med egna resurser eller kinesiska.

Samarbete med Kina och Indien, ekonomiska band i postsovjetiska länder, och stödet till det ”Globala Syd”

Rysslands krig mot Ukraina och dess konsekvenser för Rysslands ekonomi, genom sanktioner och isolering från västvärlden, har gjort att Ryssland har få viktiga samarbetspartners kvar. Den nuvarande makroekonomiska modellen bygger på export av fossila bränslen till ett fåtal stora resurshungriga länder – Indien, Kina och delvis Turkiet – samt import från Kina i allt högre utsträckning.

De länder som importerar ryska fossila bränslen är inte allierade i traditionell mening. De ekonomiska relationerna bygger i stället på transaktionellt färgade ömsesidigt gynnsamma arrangemang, där främst Kina och Indien ser stora fördelar med att köpa billig rysk olja och gas. De kan dessutom kräva större rabatt på sin ryska import, ju större västerländskt sanktionstryck som denna energihandel drabbas av. Kina, Rysslands största och viktigaste ekonomiska partner, är också väldigt noga med att inte bli allt för beroende av rysk energi, och det finns därför tydliga politiska begränsningar.

Postsovjetiska länder

Generellt har Ryssland viktiga ekonomiska band med de flesta postsovjetiska republikerna, som ofta går ut på att Ryssland exporterat billig energi (och fram tills nyligen också billiga vapen) och i gengäld importerar jordbruksprodukter, textilier och andra enklare tillverkningsvaror. Länderna i Centralasien, Sydkaukasien samt Belarus och Moldavien (och tidigare Ukraina) har alla betydande handelsrelationer med Ryssland, även om majoriteten av dessa har försvagats sedan den fullskaliga invasionen. I samtliga av dessa länder utövar Ryssland starkt ekonomiskt inflytande genom sin handel, sin storlek och sin ekonomiska närvaro genom investeringar och företag.

Globala syd

Ryssland försöker därtill stärka sitt ekonomiska utbyte med övriga världen, och särskilt med det så-kallade "Globala Syd" – det vill säga utvecklingsländer i Afrika, Sydostasien och Sydamerika. Dessa ryska ansträngningar att motverka sanktionerna och sin politiska och ekonomiska isolering, och ersätta tidigare handelsrelationer med Europa, sker inte minst genom samarbete i organisationer som BRICS och Shanghai Cooperation Organisation (SCO). Samtidigt stöter dessa ansträngningar på stora problem relaterade till Rysslands många ekonomiska och geopolitiska utmaningar (se *ovan*).

Polemik med Väst, lågmäld geoekonomisk rivalitet i Öst

Rysslands möter många geoekonomiska rivaler på flera olika arenor. Rysslands geoekonomiska inflytande är betydande, men alltmer utmanat från flera håll: USA och Saudi Arabien på energimarknaden, växande

kinesiskt inflytande i Centralasien, Turkiet och Azerbajdzjan i Sydkaukasien, samt flera aktörer med intresse i internationella handelsrutten. En övergripande utmaning för landet är dess växande ekonomiska beroende av Kina och försämrade relationer till stater som man tidigare har stått nära.

Exportivaler

Vad gäller export av fossila bränslen är huvudrivalerna USA och Saudiarabien. Triens rivalitet kretsar i hög grad kring kontrollen över de globala olje- och gasmarknaderna. Till följd av EU:s sanktioner mot Ryssland har denna konkurrens förstärkts till rysk nackdel, eftersom ryska exportrelationer har försvagats. Ryssland och Saudiarabien samarbetar förvisso inom ramen för OPEC+, men relationen präglas av misstro. Under 2010-talet, i takt med att USA utvecklade fracking-metoden, påverkade skarpt stigande amerikansk olje- och gasproduktion Rysslands roll på marknaden. Rysslands roll som vapenexportör har redan i mångt och mycket urholkats under kriget mot Ukraina, och har därtill börjat utmanas av andra länder som Kina, vilka också producerar vapen till den billigare delen av världsmarknaden där Ryssland tidigare har dominerat.

Ekonomiskt inflytande i olika regioner

Kina är en rival när det gäller ekonomiskt inflytande i de centralasiatiska länderna. Ryssland har länge haft ett övertag på grund av sina historiska relationer till länderna, som alla varit del av Sovjetunionen, men denna maktbalans har redan på många sätt tippat över till Kinas fördel, som nu har långt större handel med regionen. Ett exempel som illustrerar ett försvagat Ryssland och växande kinesiskt geoekonomiskt övertag i

Centralasien är att länderna inom ramarna för SCO har kommit överens om etableringen av en utvecklingsbank, något som Ryssland tidigare har motsatt sig för att förhindra kinesiskt inflytande.²⁰

En annan region som Ryssland också ser som en central del i sin ”intressesfär”, och därmed viktig att behålla ekonomiskt inflytande över, är Sydkaukasien: Georgien, Armenien och Azerbajdzjan. Här tävlar Ryssland om inflytande med Turkiet och Iran – och i allt högre utsträckning också med EU och USA, samt med Azerbajdzjan självt som blivit allt starkare med Turkiet i ryggen. De senaste åren har maktbalansen förändrats till Rysslands nackdel, med ett Armenien som rör sig bort från ryskt beroende och ett alltmer självständigt Azerbajdzjan. Iran har länge varit en viktig partner för Armenien, och har på senaste tiden utökat sina investeringar i och handelsrelationer med Georgien.²¹ Samtidigt behåller Ryssland starka handelsband med regionen, inte minst med en dominant handelsroll i Armenien och Georgien.

Handelsrutter

En annan dimension av geoekonomisk rivalitet har att göra med existerande och kommande handelsrutter. Det handlar dels om att länder tjänar pengar på transporter som går genom landet, dels att det ger transitländer påtryckningsmedel i form av att kunna påverka handelsflöden. Den framväxande ”Middle Corridor”, som syftar

till att kringgå den traditionella landburna handelsruten mellan Europa och Asien via Ryssland, innebär att Ryssland får nya geoekonomiska rivaler i de potentiella knytpunkterna längs denna handelsväg – som Turkiet, Kazakstan och Azerbajdzjan.

En annan arena för handelsrutter är de till havs. Vad gäller Svarta havet, varigenom viktig rysk handel passerar, har Turkiet möjligheten att utföra ekonomiska påtryckningar mot Ryssland. Arktisregionen präglas av geopolitiska spänningar med Väst, där de handelsrutter som friläggs av de smältande isarna utgör framtida arenor för geoekonomisk rivalitet.

Kremls grepp om kunskapsmiljön urholkar Rysslands geoekonomiska analysförmåga

Begreppet geoekonomi har ännu inte fått samma spridning i Ryssland som på andra håll, men tankegodset förekommer frekvent i ryska akademiska och analytiska diskurser som förespråkar ideér som rysk säregenhet, eurasianism, autarki och omorientering österut. Det finns en rad ryska institutioner och format som ägnar sig åt samspelet mellan ekonomi och makt. Flera av dem har tidigare har åtnjutit internationellt erkännande, men i och med regimens ökande kontroll och repression har utrymmet att bedriva oberoende forskning och analys minskat kraftigt.

²⁰ The Economic Times. (2025, September 1). *China announces plans for SCO development bank*. <https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/china-announces-plans-for-sco-development-bank-says-to-launch-process-soon/articleshow/123635458.cms>

²¹ Chedia, B. (2025, July 14). *Georgian authorities establishing ties with Iran*. Jamestown Foundation, Eurasia Daily Monitor. <https://jamestown.org/georgian-authorities-establishing-dangerous-ties-with-iran-against-west/>

Bland instituten återfinns Primakovs forskningsinstitut för global ekonomi och internationella relationer (IMEMO).²² Institutet utger sig som oberoende, men interagerar regelbundet med statliga, federala och regionala aktörer. Dessutom står de under Ryska vetenskapsakademien, som fått sitt oberoende kuvat gradvis sedan 2013.²³ Ett annat är Gaidarinstitutet för ekonomisk policy (IEP), som forskar på teman som makroekonomi, finans, fastighetssektor, politisk ekonomi och institutionell utveckling.²⁴ De konsulteras av både ryska myndigheter och företag.

Den Ryska vetenskapsakademien är en av medgrundarna till tankesmedjan Ryska rådet för internationella frågor (RIAC) som även det Ryska utrikesdepartementet och statliga nyhetsbyrån Interfax var med och grundade.²⁵ RIAC skapades på uppdrag av f.d president Dmitrij Medvedev år 2010, och är en del av satsningen på mjuk makt. Rapporter från RIAC berör fördjupat samarbete med Kina, motåtgärder för att bemöta omvärldens sanktioner och ryska investeringsmöjligheter i den Nordafrikanska regionen.

Årligen hålls ett forum vid namn St. Petersburg International Economic Forum (SPIEF).²⁶ Evenemanget har anordnats sedan 1997 och med Vladimir Putins uppbackning sedan 2006. SPIEF lockar till sig statsledare och företag från olika länder. På senare tid har fokus legat på det globala syd och Rysslands aktörskap i en 'multipolär värld'.

²² IMEMO Institute. *Official website*. <https://www.imemo.ru/en>

²³ Gaidar Institute for Economic Policy. (n.d.). *About the institute*. <https://www.iep.ru/en/brief-introduction-to-the-ye-t-gaidar-institute-for-economic-policy.html>

Det senaste mötet hölls i juni 2025, där det bland annat bestämdes att ett nytt forum ska anordnas i St. Petersburg till 2026 där ryska transportrutter ska avhandlas.

Ett annat inflytelserikt arrangemang är Valdai Discussion Club, vilket är ett forum som samlar experter, akademiker och journalister för att diskutera teman som rör Rysslands roll i världen. För året 2025 har fyra program skapats, bland annat "Eurasia's future" samt "Economics and Statecraft". Valdai Discussion Club är en hybrid institution, nära knuten till den ryska statsapparaten, men som samtidigt lyckas marknadsföra sig själv som en kunskapsproducerande tankesmedja med internationella kontakter. Man lyckas därmed påverka internationella diskurser med Kremls narrativ.

Utöver institut, tankesmedjor och forum finns även akademiska lärosäten. I sammanhanget är både Handelshögskolan (HSE) och Moskvas statliga institut för internationella relationer (MGIMO) nämnvärda. HSE upprättades strax innan Sovjetunionens upplösning som ett ekonomiskt institut, men är numera ett universitet med säten i flera ryska städer. Universitetet har haft flera internationella partnerskap, bland annat med London School of Economics. Sedan 2008 har HSE varit direkt underställt den ryska regeringen. Under 2022 blev HSE avstängd från European University Association (EUA) efter att universitetets rektor undertecknat ett

²⁴ Institute for Economic Policy. *Website*. <https://www.iep.ru/ru/>

²⁵ Russian International Affairs Council. *Website*. <https://russiancouncil.ru/en/>

²⁶ St. Petersburg International Economic Forum. *Website*. <https://forumspb.com/en/>

uttalande som stöttade Rysslands invasion av Ukraina. I samma anda har utrymmet för anställda och studenter vid lärosätet att uttrycka sig kritiskt mot Kreml [kuvats](#).²⁷

En annan rektor som undertecknade det offentliga uttalandet var Anatoly Torkunov, från MGIMO.²⁸ Universitetets förstnämnda partner är Rysslands utrikesdepartement, vilket anspelar på riktningen som forskningen bedrivs i. MGIMO har tre upprättade centrum, ett inriktat på partnerskapet med länderna i ASEAN, ett som fokuserar på diplomati och vetenskap och "Sochi Dialogue", och ett forum som upprättades bilateralt mellan Österrike och Rysslands president för att stärka utbytet mellan civila aktörer i båda länderna.

Sammantaget finns ett antal institutionella aktörer som ägnar sig åt geoekonomisk analys, samtidigt som den stora repressionen begränsar dessas oberoende och möjligheter till självständig analys. Ryssland har en historia, och självbild, av att vara ledande på forskning och kunskapsproduktion som inte längre matchar verkligheten.²⁹ De inskränkta friheterna påverkar mångfalden av åsikter och idéer som cirkulerar i dessa institutioner, vilket riskerar att tysta geoekonomiska analyser som lyfter negativa aspekter med den nuvarande utrikespolitiken.

²⁷ Sorokina, Y. (2022, May 19). *Decline of HSE university*. The Moscow Times. <https://www.themoscowtimes.com/2022/05/19/the-decline-of-hse-top-russian-university-stifles-dissent-amid-ukraine-war-a77443>

Sammanfattning

Rysslands geoekonomiska position har försvagats avsevärt och präglas i dag av långsiktig isolering, råvaruberoende och växande strukturella sårbarheter. Kriget mot Ukraina och de omfattande sanktionerna har brutit centrala handelsrelationer, samt kraftigt begränsat landets tillgång till kapital, teknologi och marknader. Förlusten av Europa som främsta energikund har drivit Ryssland att omorientera sin export till Asien, främst Kina och Indien, men på betydligt sämre villkor och till lägre priser. Det växande beroendet av Kina skapar en maktobalans där Kinas möjligheter att påverka Rysslands ekonomi, politik och långsiktiga geoekonomiska utsikter ökar. Den globala energiomställningen och minskad globalisering undergräver också hållbarheten i Rysslands råvarubaserade ekonomiska modell. Rysslands pågående omställning till krigsekonomi binder resurser till militär produktion snarare än till innovation, utbildning och civil utveckling, vilket ytterligare försvagar landets långsiktiga geoekonomiska kapacitet.

Trots betydande naturresurser, kärnteknisk kompetens och en strategisk geografisk position har Rysslands handlingsutrymme blivit allt snävare. Rysslands geoekonomiska strategi fokuserar fortsatt på att upprätthålla inflytande i den postsovjetiska intressesfären genom att skapa och bibehålla ekonomiska beroendeförhållanden, men även detta inflytande försvagas i takt med att

²⁸ MGIMO. *Website*. <https://mgimo.ru/>

²⁹ Harley, B. (2016, September 13). *Russia's knowledge economy decline*. Jamestown Foundation, Russia in Decline. <https://jamestown.org/harley-balzer-russias-knowledge-economy-decline-views-from-inside/>.

grannländer diversifierar sina handelsrelationer. Sammantaget har Ryssland kvar vissa geoekonomiska verktyg, men dessa används i en kontext av växande inhemska problem, minskat regionalt

inflytande och hårdnande global konkurrens, vilket kraftigt begränsar landets möjligheter att omsätta ekonomiska resurser i långsiktig politisk makt.

About UI

Established in 1938, the Swedish Institute of International Affairs (UI) is an independent research institute on foreign affairs and international relations. Any views expressed in this publication are those of the author. They should not be interpreted as reflecting the views of the Swedish Institute of International Affairs. All manuscripts are reviewed by at least two other experts in the field. Copyright of this publication is held by UI. You may not copy, reproduce, republish or circulate in any way the content from this publication except for your own personal and non-commercial use. Any other use requires the prior written permission of UI.